

Круглий стіл «Вимушені переселенці в Україні: питання термінового та середньострокового реагування»

Спектр проблем вимушених переселенців в Україні: швидка оцінка ситуації та потреб

Балакірева О.М.,

зав. відділом моніторингових досліджень
соціально-економічних трансформацій, Інститут
економіки та прогнозування НАН України;
Голова правління Українського інституту
соціальних досліджень ім. О.Яременка

9 липня 2014 року

Швидка оцінка ситуації та потреб: *зондажне/пілотне дослідження*

- **Джерела інформації:**

- **Інтернет-ресурси: інтерв'ю, аналітичні огляди, відгуки тощо**
- **Групові інтерв'ю з вимушеними переселенцями:**
 - **1 ФГ в Харкові (8 осіб, 5 липня)**
 - **2 ФГ в Київській області (12 осіб, 5 липня + 11 осіб, 7 липня)**

Обмеження:

- Переважно жінки брали участь у ФГ
- Переважно з дітьми, багато багатодітних сімей
- Лише Харків та Київська обл.
- Більшість переселенців виїхали з Донецької обл.
- ФГ проведені лише з тими, хто розселений в місцях компактного проживання
- Не включені ті, хто мешкають у знайомих, в приватному секторі, родичів

Швидка оцінка ситуації та потреб: *зондажне/пілотне дослідження*

- **Чому виїжджали:**
 - після референдуму
 - після виборів Президента
 - від бойових дій
- **Як виїжджали:**
 - власним коштом за домовленістю – куди їхати
 - організовано
- **Вдячність за допомогу та організацію:**
 - волонтерам, ГО, фондам тощо
 - державним органам на місцях (соц. захист)

Швидка оцінка ситуації та потреб

- **Вдячність**

«... Здесь хорошо встретили, предоставили жильё, и питание. И очень благодарна всем нашим активистам, которые занимаются, и всем волонтерам, которые помогают нам...»
(Жінка, 5 липня, Київська обл.)

- **Майже відсутні утриманські настрої**

Швидка оцінка ситуації та потреб

- **Висновок №1**
 - **Висока активність громадського сектору** (гарячі лінії, ініціатива, мобілізованість, гнучкість)
- **Висновок №2**
 - **Проблема взаємодії «людини» і «держави»** (негативний досвід, недовіра, «багато бюрократії», отже низький рівень «мотивації» для взаємодії з державою)
- **Висновок №3**
 - **Неготовність держави до ситуації «вимушене переселення людей»** (негнучкість нормативно-правового поля, низький рівень самостійності держслужбовців, міжгалузеві бар'єри, слабкі інформаційні потоки, відсутня система пошуку та обліку вимушених переселенців, відсутність навичок роботи у форс-мажорних умовах, вимоги – квитки на потяги з іменем, інститут тимчасової реєстрації та збереження постійної реєстрації, потрібні спрощені процедури узгодження нормативних документів, негнучкість управління фінансовими потоками ...)
- **Висновок №4**
 - **Потреба комплексного вирішення кола проблем: *житло, робота, влаштування дітей***

Швидка оцінка ситуації та потреб

- **Матеріальні проблеми:**

- **Потрібен час, щоб перевести пенсію**

«... Поехала в Бровары в пенсионный фонд, написала заявление. Они всё приняли, всё быстро, нормально. Но единственное, сказали, что будем ждать, когда нам придёт дело, но неизвестно когда и как со стороны Донецкой области это будет осуществлено. Вроде сейчас уже дело перевели, но сказали, что это будет не так быстро, до конца месяца, может быть, мы получим в лучшем случае. Материальные проблемы очень сложные. Если бы, конечно, как-то материальную помощь...»

- **Заблоковані банківські картки**

«... приватовская карточка не разблокирована зарплатная. Мы [тут] уже три месяца, а она всё ещё не разблокирована.»

- **Неможливо стати на облік в центрі зайнятості для отримання допомоги по безробіттю**

Швидка оцінка ситуації та потреб

- **Побутові проблеми:**
 - проживання у непристосованих приміщеннях, не має опалення, брак кухонь, вбиралень, нестабільне електропостачання тощо
- ❖ **Люди з розумінням сприймають ситуацію і не скаржаться!**
- ❖ **Багато питань вирішуються за допомогою волонтерів.**
- ❖ **Доцільно допомагати самоорганізації спільнот переселенців у місцях компактного проживання.**
- **Гостра проблема – вартість проїзду з місця проживання до роботи, лікарні, д/у тощо ...**
(Можливе рішення тимчасово – за спец статусом - безоплатний проїзд – **потребує вирішення на місцевому рівні!**)

Швидка оцінка ситуації та потреб

- Отримання/оформлення різноманітних документів:
 - неможливо забрати трудову
 - не взяли з собою документи про освіту, паспорт ...
 - «... У мене дом, я не успела оформить на себя после [смерти] мужа, я не успела в регистрационном отделе провести, я не пойму сейчас к какой стране относится наш Донецк. Я не понимаю куда там с документами с моими могут пойти и что с ними сделать. Поэтому я не могу. Я бы хотела продать дом и купить здесь жильё какое-то...» (Жінка з 3-ма дітьми, приїхала з м. Донецьк, тимчасово мешкає в Київській обл.)

Швидка оцінка ситуації та потреб

- Нетолерантність в суспільстві – побоювання повертатися

«... Но там обстановка, действительно, чувствуешь себя как в оккупации. Очень узкий круг общения совсем, с кем можно поделиться взглядами, мыслями. **Потому что последнее время настало, преследование за инакомыслие. И конкретное преследование. Даже крали просто людей.** Вот у нас в Горловке был **активист один**, который в Фейсбуке высказывал ... своё мнение. Просто они с женой пошли в супермаркет и его, вот **подъехала машина, забрала и увезли в неизвестном направлении, то есть, исчез...**» (Жінка, 5 липня, Київська обл.)

Швидка оцінка ситуації та потреб: узагальнення

Забезпечено:

- Інформація про можливі місця тимчасового перебування
- сьогоденні потреби виживання (дах; їжа; одяг; безпека; первинна медична допомога; можливості звернення за державною соціальною допомогою тим, хто має на неї право; допомога у працевлаштуванні)
- підтримуюче соціальне оточення (психологічна допомога; юридичні консультації; дружня підтримка волонтерів та оточення тощо)

Швидка оцінка ситуації та потреб: узагальнення

Не забезпечено або бракує:

- 1. Офіційне визначення, процедура визнання та інституціоналізація статусу, що передбачатиме запровадження цільової державної допомоги**
 - формування відчуття гідності та самоповаги
 - відчуття певної стабільності
 - можливість розриву трудових відносин
 - працевлаштування
 - тимчасова несплата комунальних платежів (за місцем виїзду)
 - податкові канікули для підприємців
 - закриття ПП
 - взяття на облік у медичних закладах
 - влаштування дітей до д/у та навчальних закладів
 - пільгове кредитування
 - можливість надання позик на пільгових умовах для тих, хто не зможе або не забажає повернутись назад (на придбання тимчасового житла або перенесення бізнесу)
 - «соціальне» житло (часткове відшкодування оплати за оренду житла)
 - тимчасових пільговий місцевий проїзд

Швидка оцінка ситуації та потреб: узагальнення

Не забезпечено або бракує:

2. Індивідуальний підхід до кожної родини

3. Засоби комунікації (Інтернет, мобільний зв'язок)

4. Інформаційне забезпечення (можливості переїзду на постійне місце проживання, потреби у робочій силі та можливості вирішення питань житла, непоінформовані про плани з боку держави)

5. Потреби «завтрашнього дня»

- Взуття, теплий одяг,
- Спеціалізована медична допомога (немає мед карток дітей/дорослих)
- Підготовка дітей до школи (документи, одяг, шкільний «портфель»)

6. «Бачення майбутнього»

- Повернення до своїх населених пунктів (можливість, терміни, умови ...)
- Можливість переїзду в іншу місцевість (робота, житло, влаштування дітей тощо)

Швидка оцінка: актуальні кроки

- **Очікування відновлення влади на містах**
- **По кожному населеному пункту потрібна чітка, конкретна програма відновлення, яка має бути доведена до людей**
- **Необхідно зібрати інформацію по всіх областях України: куди можна запропонувати переїзд на постійне місце проживання (з умовами працевлаштування, навчання дітей ...)**
- **Формування ціннісних орієнтації: ідентичності з Україною, патріотизму, толерантності, правової культури тощо (в тому числі за допомогою цільових інформаційно-освітніх, культурно-освітніх програм, популяризації аналітичного огляду історичних та сучасних подій)**

Необхідність соціальної оцінки: вимір настроїв, планів та потреб вимушених переселенців у Україні (комплексного дослідження)

Мета – визначити пріоритети та кроки державної соціальної політики щодо реадaptaції вимушених переселенців.

Методи

- Масове опитування
- Вивчення окремих спільнот переселенців (кейси)
- Експертна думка
- Спостереження

Завдання:

- *Визначити соціально-економічні проблеми у перспективі подальшого влаштування вимушених переселенців;*
- *Вивчити міграційні плани, визначити масштаби і напрями бажаного переїзду;*
- *Вивчити наміри щодо економічної поведінки;*
- *Визначити виклики для ринку праці та територіально-регіональні особливості;*
- *Запропонувати конкретний план дій для успішної реадaptaції сімей вимушених переселенців...*